

*Encyklopedické heslo***OBECNÁ ŠKOLA***Jan Svěrák, 1991*

Námět a scénář: Zdeněk Svěrák. **Režie:** Jan Svěrák. **Dramaturgie:** Václav Šašek. **Kamera:** František A. Brabec. **Hudba:** Jiří Svoboda, Antonín Dvořák (úryvky ze skladeb Symfonie e moll Z Nového světa a Humoreska), Jiří Traxler (Potkal jsem svůj sen). **Architekt:** Vladimír Labský, Gabriela Kubenová. **Kostýmy:** Jan Kropáček. **Střih:** Alois Fišárek. **Zvuk:** Jiří Kříž.

Hrají: Jan Tříska (Igor Hnízdo), Zdeněk Svěrák (Souček), Libuše Šafránková (Součková), Rudolf Hrušínský (ředitel), Václav Jakoubek (Eda), Radoslav Budáč (Tonda), Marek Endal (Rosenheim), Irena Pavlásková, Ondřej Vetchý (Tramvajákovi), Daniela Kolářová (Maxová), Eva Holubová, Rudolf Hrušínský ml. (Čejkovi), Iva a Miroslava Škudrnovy (Květa a Růža Fabiánovy), Petr Čepek (Rádži Tamil), Boleslav Polívka (Plíha), Oldřich Vlach (školník), Petr Brukner (řidič autobusu), Karla Chadimová (poštovní úřednice), Jiří Menzel (MUDr. Kalaban), Karel Kachyňa (inspektor), Miloslava Pleštilová (Plecitá)

Výroba: Filmové studio Barrandov, TS Miloslav Vydra – Dana Dudová. 90 min., bar., 35 mm. **Premiéra:** 8. 8. 1991.

Život pražského předměstí krátce po skončení druhé světové války je pro desetiletého Edu Součka plný dobrodružství. Klukovské zábavy, ke kterým ho svádějí odvážnější spolužáci, narážejí na odpor pedantického otce, spořádaného zaměstnance městské transformační stanice a přesvědčeného vlastence a demokrata. Ve škole se nezvedené třídě podaří přivést učitelku Maxovou až do blázince a na její místo nastupuje Igor Hnízdo, jehož provází pověst aktivního bojovníka proti fašismu. Muž imponující vojenským vystupováním, zevnějškem i záhadnou minulostí svými radikálními metodami záhy třídu zkrotí, přitom jí vštěpuje smysl pro fair play. Edovi se oproti jeho usudlému a nevybojnému otci jeví Hnízdo jako vzor mužnosti. Přednosti učitele neuniknou ani paní Tramvajákové, když však Hnízdo dá před ní přednost dvojčatům Fabiánovým, napíše na něj udivačský dopis. Hnízdo je pro údajný mravnostní delikt odvolán, záhy se však ke třídě slavně vrací a jede s ní a panem Součkem na výlet k pohraničnímu pevnostem, na kterém projeví nečekanou nejistotu při nálezu pancéřové pěsti. Eda tu naopak poznává netušené přednosti svého otce a vzápětí prožije úzkoslivé okamžiky strachu o jeho život při požáru v transformační stanici. Závěrečná školní oslava prvního výročí osvobození se změní ve rvačku dětských protagonistů alegorické scénky napsané Hnízdem a ten je zklidňuje slovy souznicími s názory Edova otce.

Základní atmosféru *Obecné školy* určují přesné souřadnice časové (září 1945 – květen 1946) i místní (pražská periferie Bohdalec). Dosud ničím nezkalená poválečná víra v demokratický rozvoj země a v její svobodnou existenci mezi Východem a Západem má podobu čínorodého středostavovského hemžení, pojatého autorů dílem s nostalgickou vážností, dílem v poloze poetické-retrokomedie. Film pracuje zejména v první třetině s mozaikovou skladbou jednotlivých epizod, v nichž se odráží pospolitý způsob života dané komunity a jimiž jsou také zkratkovitě charakterizovány jednatí postavy. Zřetelnější dějovou linku dostává *Obecná škola* od příchodu Hnízda a zároveň se westernovým motivem záhadného cizince (umocněným ještě tím, že roli ztvárnil Jan Tříska, vracející se do českého filmu po čtrnácti letech americké emigrace) proměňuje ve film s tajemstvím, které nebude až do konce rozluštěno. Divák sám si musí spolu s Edou zodpovědět otázku věrohodnosti Hnízdových postojů a výchovných metod, a to zejména v konfrontaci s neromanticky usudlým a jindy zase až obrozenecky horlivým Součkem. Hnízdo a Souček jako by představovali opačné póly české mentality, přitom však každý z nich má vlastnosti i toho druhého, které jsou předpokladem závěrečného souzvukného vyznění. Na rozdíl od malého hrdiny zdánlivě idylické komedie divák zná neidylické vyústění krátkého

Obecná škola

Foto archiv

poválečného mezidobí a zná i konkrétní pozdější projevy povah a názorů, které film konfrontuje, vnímá tedy *Obecnou školu* ve druhém plánu současně i jako tragické historické memento.

Námět *Obecné školy* pochází z poloviny osmdesátých let, scénář byl původně psán pro Víta Olmera, který však nakonec dal přednost práci na *Tankovém praporu* (1991). Režie filmu se pak ujal jako svého celovečerního debutu scenáristův syn Jan Svěrák, už svými školními parodiemi a kvazidokumenty *Vesmírná odyssea II* (1986) a *Ropáci* (1988) předjímající jednu z poloh *Obecné školy*. V autobiograficky podložené látce uplatnil totiž Zdeněk Svěrák nejen inspiraci školním prostředím („*Marečku, podejte mi pero!*“, 1976), navazující na klasické komedie Jaroslava Žáka a Martina Friče, ale i své oblíbené motivy mystifikační, široce exploatované od šedesátých let v divadelních hrách psaných pro Divadlo Járy Cimrmana a ve filmových scénářích z těchto her vycházejících (*Jára Cimrman, ležící, spící*, 1983; *Rozpuštěný a vypuštěný*, 1984; *Nejistá sezóna*, 1987), a také nostalgicky pojaté téma podvodnické (*Vrchní, prchni*, 1980). Režisér zachoval poklidně realistické vyprávěcí tempo, detailní rekonstrukci dobového prostředí a teplým barevným tónováním navodil půvabnou dobovou idylu a do ní vsadil v příznačné zkratce ztvárněné a zachycené figury. Zdánlivě jen sled žánrových výjevů je v podtextu stmelován nejen vědomím historických souvislostí, aktuálních paralel poválečných a polistopadových či obecným filozofickým tázáním, nýbrž také velkorysostí obrazového pojetí, spojujícího ryze české téma se spektakulárností americké kinematografie. Zejména sekvence jízdy vlaku českou krajinou za hudebního doprovodu Dvořákova *Larga* patří svou skladbou k vrcholům filmu a nepochybně i ona přispěla k tomu, že ještě uprostřed devadesátých let byla *Obecná škola* ve shodě diváků i kritiky pokládána za nejlepší český polistopadový film, integrující humor a vtip s důsazným poselstvím, obecnou přístupností a srozumitelností s nemalými ambicemi ryze intelektuálními, české filmové tradice s moderním výrazivem západních kinematografií. Po *Akumulátorovi 1* (1991) a *Jízdě* (1994) se zejména šíří diváckého ohlasu a také mezinárodní úspěšností přiblížil *Obecné škole* až další Svěrákův film, *Kolja* (1996).

BIBLIOGRAFIE: -p-, *Obecná škola*. Filmový přehled, 1991, č. 8. • Martin Nezval, *Velmi laskavé pohazení*. Mladá fronta Dnes 2, 12. 8. 1991, č. 196, s. 4. • Jan Lukeš, *Český film*. Kino revue 1, 2. 9. 1991, č. 18, s. 15. • Petr Sládeček, *Dětství plné nadějí*. Lidové noviny 4, 13. 9. 1991, č. 214, s. 9. • Halina Pawlowská – Filip Smoljak – Petr Lín, *Viděno třemi*. Metropolitan 1, 17. 10. 1991, č. 131, s. 8. • Jan Foll, *Obecná škola pro všechny*. Scéna 16, 24. 10. 1991, č. 22, s. 5. • Pavlína Coufalová, *Štěstí a smutek Obecné školy*. Cinemapur 2, 1992, s. 1 – 3. • Pavlína Coufalová, *McGuffinova Obecná škola*. Literární noviny 3, 30. 4. – 6. 5. 1992, č. 17, s. 9. • Jan Lukeš, *Obecná škola – škola obce*. In: J. L., *Orgie střídmosti*. NFA, Praha 1993, s. 72 – 85. • Jan Foll, [Doslov.] In: Jan Slovák, *Akumulátor 1*. Mht, Praha 1994, s. 111 – 122.

NOVELIZACE: Zdeněk Svěrák, *Obecná škola*. Primus, Praha 1992.

CENY: 31. festival filmů pro děti, Zlín, 1991: Cena Karla Zemana a Cena dětského diváka • XIII. festival české a slovenské filmové veselohry, Nové Město nad Metují, 1991: Jan Svěrák – Zlatý Prim, Zdeněk Svěrák – Cena za nejlepší mužský herecký výkon • XXIV. národní přehlídka filmů pro děti, Ostrov, 1992: Křišťálová váza (Hlavní cena), Cena dětského diváka, Václav Jakoubek – Zlatý dudek za nejlepší chlapecký výkon, Zdeněk Svěrák – Řehťáček, cena Syndikátu novinářů ČR – územního sdružení Plzeň za nejhumornější postavu, Cena pedagogické poroty • nominace na cenu americké Akademie filmových umění a věd (Oscar) v kategorii neanglicky mluvených filmů za rok 1991 (březen 1992) • Festival evropského filmu, La Baule (Francie), 1992: Grand Prix • 5. mezinárodní festival filmů pro děti, Bellizona (Švýcarsko), 1992: 3. cena • Trilobit (cena FITES) za rok 1991 v oblasti filmu, 1992: Jan Svěrák za režii • premie Českého literárního fondu v oblasti filmu za rok 1992: Zdeněk Svěrák za scénář.

Jan Lukeš